

ไซเตส (CITES) กับการอนุรักษ์สัตว์ป่า ในประเทศไทย

สุภาณี บุญญวงศ์*

การอนุรักษ์สัตว์ป่าเป็นสิ่งที่ทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญและร่วมมือกันอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง แต่ถึงกระนั้นการอนุรักษ์สัตว์ป่าก็มิควรกระทำกันเฉพาะภายในประเทศแต่ควรจะได้ร่วมมือกับต่างประเทศด้วยเพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมการลักลอบค้าสัตว์ป่า รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์ป่า อันจะเป็นมาตรการที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้การอนุรักษ์สัตว์ป่าของประเทศไทยและของโลกมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความร่วมมือระหว่างประเทศในการที่จะส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าได้กำเนิดขึ้นตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of World Fauna and Flora) เรียกโดยย่อว่า "ไซเตส (CITES)" หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า "อนุสัญญาวอชิงตัน (Washington Convention)" ร่างขึ้นในปี พ.ศ. 2516 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2518 ประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองอนุสัญญา นี้ในปี พ.ศ. 2518 และให้สัตยาบันในวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2526 นับเป็นสมาชิกลำดับที่ 80 ปัจจุบันอนุสัญญาไซเตสมีสมาชิกรวม 131 ประเทศ (มกราคม 2539) โดยสมาชิกต้องจ่ายเงินอุดหนุนรายปีเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานของสำนักเลขาธิการไซเตส สำหรับประเทศไทยกรมป่าไม้เป็นผู้ขอตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนไซเตส โดยในช่วงปี 2536-2538 ประเทศไทยต้องจ่ายเงินปีละ 112,000 บาท

เป้าหมายของไซเตสคือการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าและพืชป่าในโลกเพื่อประโยชน์แห่งมวลมนุษยชาติ โดยเน้นทรัพยากรสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์หรือกำลังถูกคุกคามทำให้ปริมาณลดลงจนอาจเป็นเหตุให้สูญพันธุ์ได้ วิธีการอนุรักษ์ทำโดยสร้างเครือข่ายทั่วโลกในการควบคุมการค้าระหว่างประเทศ (International Trade) ทั้งสัตว์ป่า พืชป่าและผลิตภัณฑ์ โดยไซเตสจะไม่ควบคุมการค้าภายในประเทศสำหรับชนิดพันธุ์ท้องถิ่น (Native Species)

บทบาทของไซเตสต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่า

บทบาทของไซเตสในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์สัตว์ป่าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศมีดังนี้

1. กำหนดหลักการควบคุมการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศ โดยใช้ระบบใบอนุญาต (Permit) โดยสัตว์ป่าที่ไซเตสควบคุมจะต้องมีใบอนุญาตในการนำเข้า (Import) ส่งออก (Export) นำผ่าน

(Transit) และส่งกลับออกไป (Re-export) ชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่าที่ไซเตสควบคุมจะระบุไว้ในบัญชีหมายเลข 1,2,3 (Appendix I,II,III) ของอนุสัญญาฯ โดยได้กำหนดหลักการไว้ดังนี้

ชนิดพันธุ์ในบัญชีหมายเลข 1 เป็นชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่าที่ห้ามค้าโดยเด็ดขาด เนื่องจากใกล้จะสูญพันธุ์ ยกเว้นเพื่อการศึกษา วิจัย หรือเพาะพันธุ์ ซึ่งก็ต้องได้รับความยินยอมจากประเทศที่จะนำเข้าเสียก่อน ประเทศส่งออกจึงจะออกใบอนุญาตส่งออกได้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดของชนิดพันธุ์นั้น ๆ ด้วย ตัวอย่างของไทย เช่น กระต๊อ จระเข้ น้ำจืด จระเข้ น้ำเค็ม ช้างเอเชีย เสือโคร่ง แรด หมึกวาย สมเสร็จ เต่าหลายชนิด ฯลฯ ตัวอย่างทั่วไป เช่น อูรังอุตัง กอริลล่า หมูป่าด้ายักษ์ เสือชีตาร์ เสือดาว เสือโคร่ง เต่าทะเล นกกระเรียน ฯลฯ

ชนิดพันธุ์ในบัญชีหมายเลข 2 เป็นชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่าที่ยังไม่ถึงกับใกล้จะสูญพันธุ์ จึงยังอนุญาตให้ค้าได้แต่ต้องมีการควบคุมไม่ให้เกิดความเสียหายหรือลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วจนถึงจุดใกล้จะสูญพันธุ์ โดยประเทศที่จะส่งออกต้องออกหนังสืออนุญาตให้ส่งออกและรับรองว่าการส่งออกแต่ละครั้งจะไม่กระทบการถือครองดำรงอยู่ของชนิดพันธุ์นั้น ๆ ในธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น ค้างคาวแม่ไก่ทุกชนิด ลิง ค่าง นกหลายชนิด ชะมด นาก ปลาโลมา งูหลายชนิด ฯลฯ

ชนิดพันธุ์ในบัญชีหมายเลข 3 เป็นชนิดพันธุ์ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งแล้วขอความร่วมมือจากประเทศภาคีให้ช่วยดูแลการนำเข้าคือจะต้องมีหนังสือรับรองการส่งออกจากประเทศถิ่นกำเนิด เช่น ควาย (เนปาล) นกขุนทอง (ไทย) นกกระทาแดง (มาเลเซีย) ฯลฯ

2. ตั้งคณะกรรมการด้านสัตว์ (Animal Committee) เป็นกรรมการด้านวิชาการทำหน้าที่ตรวจตรา ควบคุมปริมาณการค้าสัตว์ป่า พิจารณาขึ้น-ลดบัญชีสัตว์ป่า ตรวจสอบสภาวะใกล้จะสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า ประกอบด้วยผู้แทนจาก 6 ภูมิภาคหลัก (Six Major geographic region) คือ แอฟริกา เอเชีย อเมริกากลางและอเมริกาใต้ ยุโรป อเมริกาเหนือ และโอเชียเนีย (Oceania)

3. ตั้งคณะกรรมการจัดทำคู่มือการจำแนกชนิดพันธุ์ (Identification Manual Committee) มีหน้าที่จัดทำคู่มือการจำแนกพันธุ์สัตว์ป่า พืชป่า สำหรับให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการของประเทศสมาชิกใช้เป็นคู่มือในการออกใบอนุญาต ประกอบด้วยกรรมการอาสาสมัคร

4. ตั้งคณะกรรมการกำหนดชื่อวิทยาศาสตร์ (Nomenclature Committee) มีหน้าที่พิจารณาชื่อวิทยาศาสตร์ของสัตว์ป่าในบัญชีหมายเลข 1,2 และ 3 ประกอบด้วยกรรมการอาสาสมัคร

5. กำหนดระเบียบอนุสัญญาไซเตสว่าด้วยหน้าที่ของสมาชิก ดังนี้

5.1 ต้องมีมาตรการในการบังคับใช้อนุสัญญาไซเตสเพื่อมิให้มีการค้าสัตว์ป่าผิดระเบียบอนุสัญญาฯ โดยมีมาตรการลงโทษผู้ค้า ผู้ครอบครอง ริมของกลางและส่งของกลางกลับแหล่งกำเนิดในกรณีทราบถิ่นกำเนิด

5.2 ต้องตั้งด่านตรวจสัตว์ป่าระหว่างประเทศ เพื่อควบคุมและตรวจสอบการค้าสัตว์ป่าและการขนส่งที่ปลอดภัยตามระเบียบอนุสัญญาไซเตส

5.3 ต้องส่งรายงานประจำปี (Annual Report) เกี่ยวกับสถิติการค้าสัตว์ป่าของประเทศตนต่อสำนักงานเลขาธิการไซเตส

5.4 ต้องตั้งคณะทำงานฝ่ายปฏิบัติการ (Management Authority) และคณะทำงานฝ่ายวิชาการ (Scientific Authority) ประจำประเทศ เพื่อควบคุมการค้าสัตว์ป่า

5.5 มีสิทธิเสนอขอเปลี่ยนแปลงชนิดพันธุ์ในบัญชีหลายเลข 1, 2 และ 3 ให้ภาคีพิจารณา

ผลดีของไซเตสต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าไทย

การที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกไซเตสก่อให้เกิดผลดีต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าทั้งภายในและระหว่างประเทศ ดังนี้

1. ทำให้การควบคุมและป้องกันการลักลอบค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เนื่องจากประเทศสมาชิกจะร่วมมือกันดูแลการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิด ทำให้การลักลอบค้าสัตว์ป่าลดลง

2. ทำให้สัตว์ป่าไทยได้รับความคุ้มครองตามบัญชีชนิดพันธุ์ในอนุสัญญาไซเตส เช่น ในปี พ.ศ. 2529 (ค.ศ. 1986) สหพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า IUCN ซึ่งเป็นหน่วยงานอนุรักษ์ที่ใหญ่ที่สุดของโลก จะคอยดูแลและสนับสนุนไซเตส ได้สำรวจและจัดทำรายชื่อสัตว์ป่าทั่วโลกที่มีแนวโน้มว่าเริ่มหายากและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ปรากฏว่าในจำนวนสัตว์ป่าทั่วโลกทั้งหมด 21,800 ชนิด IUCN ระบุว่ามียังมีสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ 1,118 ชนิดและในจำนวนนี้มีสัตว์ป่าของไทยรวมอยู่ด้วย 45 ชนิด ดังตารางที่ 1

3. ทำให้ทราบถึงสถานการณ์สัตว์ป่าที่แท้จริงอันเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนจัดการอนุรักษ์สัตว์ป่าให้ถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์ เนื่องจากจะมีการสำรวจและจัดทำบัญชีรายชื่อชนิดพันธุ์สัตว์คุ้มครองตามอนุสัญญาไซเตสเป็นประจำเพื่อให้สมาชิกได้ทราบ

4. ทำให้ตื่นตัวและเอาใจใส่ต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่ามากขึ้นเพราะจะต้องปฏิบัติตามระเบียบอนุสัญญาไซเตส เช่น มีการปรับปรุงกฎหมายในส่วนของการคุ้มครองสัตว์ป่าให้สอดคล้องกับไซเตส ทำให้การอนุรักษ์สัตว์ป่ามีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. ทำให้ปรับปรุงกฎหมายอนุรักษ์สัตว์ป่าและประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา กฎหมายฉบับนี้ทำให้เกิดผลดีต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าของไทยหลายประการ ดังนี้

5.1 ทำให้สัตว์ป่าได้รับความคุ้มครองมากขึ้น เนื่องจากกฎหมายไม่อนุญาตให้มีการล่าสัตว์ป่าสงวน และสัตว์ป่าคุ้มครองทุกชนิด ซึ่งจะเปิดโอกาสให้สัตว์ป่าสามารถขยายพันธุ์เพื่อเพิ่มจำนวนได้มากขึ้น

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์และหายากของไทย
ที่ปรากฏในบัญชี 1986 IUCN Red List of Threatened Animals

ลำดับที่	ชนิดสัตว์ป่า	ชื่อสามัญ	IUCN Red List	สัตว์ป่าสงวน	สัตว์ป่าคุ้มครอง	หมายเหตุ
1	ค้างคาวกิตติ <i>Craseonycteris thonglongyai</i>	Kitti's Hog-nosed Bat	K	-	+	
2	ชะนีมิงกุฎ <i>Hylobates pileatus</i>	Pileated Gibbon	E	-	+	
3	หมาใน <i>Cuon alpinus</i>	Dhole	V	-	-	
4	แมวลายหินอ่อน <i>Felis marmorata</i>	Marbled Cat	I	-	+	
5	แมวป่าหัวแบน <i>Felis planiceps</i>	Flat-headed cat	I	-	+	
6	เสือไฟ <i>Felis temmincki</i>	Asiatic Golden Cat	I	-	+	
7	เสือลายเมฆ <i>Neofelis nebulosa</i>	Clouded Leopard	V	-	+	
8	เสือดาวหรือเสือด้า <i>Panthera pardus</i>	Leopard	V	-	+	
9	เสือโคร่ง <i>Panthera tigris</i>	Tiger	E	-	+	
10	ช้าง <i>Elephas maximus</i>	Asian Elephant	E	-	+	
11	พะยูน <i>Dugong dugon</i>	Dugong	V	-	+	
12	สมเสร็จ <i>Tapirus indicus</i>	Malayan Tapir	E	-	+	
13	กระซู่ <i>Didermocerus sumatrensis</i>	Sumatran Rhinoceros	E	+	-	
14	แรด <i>Rhinoceros sondaicus</i>	Javan Rhinoceros	E	+	-	
15	ละองหรือละมั่ง <i>Cervus eldi siamensis</i>	Thailand Brow-antlered Deer	E	+	-	
16	เก้งหม้อ <i>Muntiacus feae</i>	Fea's Muntjac	E	-	+	
17	กระทิง <i>Bos gaurus</i>	Gaur	V	-	+	
18	วัวแดง <i>Bos javanicus</i>	Banteng	V	-	+	
19	กูปรี <i>Bos sauveli</i>	Kouprey	E	+	-	
20	ควายป่า <i>Bubalus bubalis</i>	Wild Asiatic Water Buffalo	E	+	-	
21	นกยางจีน <i>Egretta eulophotes</i>	Chinese Egret	V	-	+	
22	นกโจรสลัดเกาะคริสต์มาส <i>Fregata andrewsi</i>	Christmas Frigatebird	V	-	-	
23	นกขี้นทอยใหญ่ <i>Thaumatibis gigantea</i>	Giant ibid	R	-	+	
24	เป็ดก่า <i>Cairina scutulata</i>	White-winged Wood Duck	V	-	+	
25	เหยี่ยวฟิเรกริน <i>Falco peregrinus</i>	Peregrine Falcon	V	-	+	

ลำดับที่	ชนิดสัตว์ป่า	ชื่อสามัญ	IUCN Red List	สัตว์ป่าสงวน	สัตว์ป่าคุ้มครอง	หมายเหตุ
26	นกยูง <i>Pavo muticus</i>	Green Peafowl	V	-	+	
27	ไก่ฟ้าหางลายขวาง <i>Symaticus humiae</i>	Hume's Bar-tailed Pheasant	R	-	+	
28	นกขมิ้นทะเลแดง <i>Limnodromus semipalmatus</i>	Asian Dowitcher	R	-	+	
29	นกทะเลขาเขียวลายจุด <i>Tringa guttifer</i>	Spotted Greenshank	I	-	+	
30	นกนางนวลแกลบจีน <i>Sterna zimmermanni</i>	Chinese Crested Tern	I	-	+	
31	นกชนหิน <i>Rhinoplax vigil</i>	Helmeted Hornbill	I	-	+	
32	นกแก้วแว่นแก้วทองคำ <i>Pitta gurneyi</i>	Gurney's Pitta	I	-	+	
33	นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร <i>Pseudochelidon sirintarae</i>	White-eyed River Martin	I	-	+	
34	เต่ากระอัน <i>Batagur baska</i>	River Terrapin	E	-	+	
35	เต่าหก <i>Geochelone emys</i>	Burmese Brown Tortoise	K	-	+	
36	เต่าเคียว <i>Geochelone impressa</i>	Impressed Tortoise	K	-	+	
37	เต่าทะเลลอกเกอร์เฮด <i>Caretta caretta</i>	Loggerhead Turtle	V	-	+	
38	เต่าตนุ <i>Chelonia mydas</i>	Green Turtle	E	-	+	
39	เต่ากระ <i>Eretmochelys imbricata</i>	Hawksbill Turtle	E	-	+	
40	เต่าหญ้าตาแดง <i>Lepidochelys olivacea</i>	Olive Ridley	E	-	+	
41	เต่ามะเฟือง <i>Dermochelys coriacea</i>	Leatherback	E	-	+	
42	จระเข้แม่น้ำเค็ม <i>Crocodylus porosus</i>	Estuarine Crocodile	E	-	-	
43	จระเข้แม่น้ำจิด <i>Crocodylus siamensis</i>	Siamese Crocodile	E	-	-	
44	ตะโขง <i>Tomistoma schlegelii</i>	False Gharial	E	-	+	
45	งูหลาม <i>Python molurus</i>	Indian Python	V	-	+	

- E (Endangered) หมายถึงชนิดของสัตว์ป่าซึ่งอยู่ในภาวะใกล้จะสูญพันธุ์และรวมหมายถึงชนิดพันธุ์ซึ่งมีจำนวนลดลงอย่างน่าวิตกว่าจะสูญพันธุ์ไปในไม่ช้า
- V (Vulnerable) หมายถึงชนิดพันธุ์ซึ่งอาจจะย้ายไปอยู่ในชั้น E ในอนาคตอันใกล้ ถ้าสาเหตุแห่งการทำลายยังคงคุกคามต่อประชากรของสัตว์ชนิดนั้นต่อไป
- R (Rare) หมายถึงชนิดพันธุ์ซึ่งมีประชากรในโลกอยู่น้อย ทว่าปัจจุบันยังไม่ถึงกับใกล้จะสูญพันธุ์ แต่อยู่ในภาวะวิกฤต
- I (Indeterminate) หมายถึงชนิดพันธุ์ซึ่งอาจจะจัดอยู่ในชั้นใดชั้นหนึ่งของ E, V หรือ R แต่ยังไม่มีความเพียงพอที่จะจัดเข้าในชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ
- K (Insufficiently Known) หมายถึงชนิดพันธุ์ซึ่งยังอยู่ในภาวะสงสัยว่าใกล้จะสูญพันธุ์ แต่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าจะจัดอยู่ในชั้นใด เนื่องจากข้อมูลยังไม่เพียงพอ

ที่มา : สุดารรา สุฉายา (บรรณารักษ์). สัตว์ป่าเมืองไทยก่อนจะเหลือเพียงความทรงจำ. (2534 : 19-20)

5.2 ทำให้จำนวนชนิดของสัตว์ป่าในปัจจุบันที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มีมากขึ้น

ประเทศไทยมีสัตว์ป่าทั้งหมด 1,622 ชนิด ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 จำนวน 924 ชนิด แต่ในปัจจุบันได้รับการคุ้มครอง 1,063 ชนิด เพิ่มขึ้นจากเดิม 139 ชนิด ดังตารางในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบจำนวน ชนิดสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครองและชนิดสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ตามบัญชีของ IUCN ของประเทศไทยและของโลก

ประเภทของสัตว์ป่า	จำนวน ชนิด สัตว์ป่า ของโลก	จำนวน ชนิด สัตว์ป่า ของไทย	จำนวนชนิดสัตว์ป่าของไทยที่ ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า			จำนวนชนิดสัตว์ป่า ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ตาม บัญชีของ IUCN ปี 2529	
			พ.ศ.2503'	พ.ศ.2535	เพิ่มขึ้น	ทั่วโลก	ไทย
สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม	4,100	285	84	189	105	386	20
สัตว์ปีก	8,600	917	768	771	2	543	13
สัตว์เลื้อยคลาน	6,500	313	64	91	27	143	12
สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ	2,600	107	8	12	4	46	-
รวม	21,800	1,622	924	1,063	139	1,118	45

ที่มา : วีระ สุกุลทัต (บรรณาธิการ). ก่อนจะเหลือไว้เพียงตำนานของสัตว์ป่า. (ม.ป.ป. : 83)

'สุตารา สุจนายา (บรรณาธิการ). สัตว์ป่าเมืองไทยก่อนจะเหลือเพียงความทรงจำ. (2534 : 27)

5.3 กำหนดให้มีการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครองได้ตามที่กฎหมายอนุญาต อันเป็นการป้องกันการลดจำนวนลงหรือการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าได้

5.4 กำหนดเรื่องการครอบครองและการค้าสัตว์ป่า ชากของสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์ได้รัดกุมขึ้น ส่งผลให้การลักลอบล่าหรือค้าสัตว์ป่าทำได้น้อยลง

5.5 กำหนดเรื่องการนำเข้า ส่งออก นำผ่านหรือนำเคลื่อนที่ ซึ่งสัตว์ป่าและด่านตรวจสัตว์ป่าได้รัดกุมขึ้นและสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศในการควบคุมการค้าสัตว์ป่า ซึ่งจะช่วยให้สัตว์ป่าได้รับการคุ้มครองมากขึ้น

5.6 กำหนดบทลงโทษและความผิดเกี่ยวกับสัตว์ป่าได้รุนแรงขึ้น

5.7 ก่อให้เกิดการคุ้มครองสัตว์ป่าที่ถูกลักลอบไปขายยังต่างประเทศโดยประเทศสมาชิกของไซเตสจะให้ความร่วมมือในการควบคุมเกี่ยวกับการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิด ประเทศไทยเองก็เคยได้รับสัตว์ป่าที่ถูกลักลอบส่งไปขายยังต่างประเทศกลับคืนมา ซึ่งเป็นไปตาม

ข้อกำหนดในมาตรา 8 ของอนุสัญญาไซเตสที่กำหนดไว้ว่า ประเทศที่จับกุมของกลางที่เป็นสัตว์ป่าได้ ควรจะส่งคืนของกลางกลับไปยังประเทศที่ส่งออกของกลางนั้น ดังที่ พีรศิษฐ์ สมแก้ว ได้รายงานไว้ว่า ในการประชุมไซเตสภูมิภาคเอเชีย ครั้งที่ 2 ที่ประเทศอิสราเอล ระหว่างวันที่ 13-19 มีนาคม พ.ศ.2537 โดยมีการหารือร่วมกันถึงแนวทางการคืนของกลาง ได้มีผู้แทนจากประเทศอิสราเอลและฟิลิปปินส์แจ้ง ต่อที่ประชุมว่ามีชนิมีมือขาวที่ลักลอบนำเข้าจากประเทศไทยถูกจับกุมได้และมีความประสงค์จะส่งคืน ประเทศไทย ซึ่งชนินี้ดังกล่าวได้ถูกส่งกลับประเทศไทยเรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2538

สรุปได้ว่าอนุสัญญาไซเตสก่อให้เกิดผลดีต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าเป็นอันมากทั้งในด้านการ ป้องกันการลักลอบค้าสัตว์ป่า การป้องกันการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า การเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าและการส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิก นอกจากนี้การเข้าเป็นสมาชิกไซเตสยังอำนวยความสะดวกในการที่จะทำการค้าในหมู่สมาชิกซึ่งใช้กฎระเบียบข้อบังคับเดียวกัน ดังนั้นประเทศที่ไม่ได้เป็น สมาชิกก็ไม่มีโอกาสที่จะทำการค้ากับประเทศสมาชิกไซเตสได้เลย

ผลจากการคว่ำบาตรของไซเตสต่อประเทศไทย

ประเทศไทยได้เข้าร่วมประชุมก่อตั้งไซเตสตั้งแต่ปี พ.ศ.2516 แต่ให้สัตยาบันในปี พ.ศ.2526 ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นสมาชิกไซเตสมานานแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมิได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ของไซเตสได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ที่ใช้อยู่ใน ขณะนั้นยังไม่ได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับอนุสัญญาไซเตสแต่ประการใด

อนึ่งไซเตสได้เร่งรื้อให้รัฐบาลไทยดำเนินการออกกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญา ไซเตสถึง 3 ครั้ง โดยครั้งแรกในปีที่ให้สัตยาบัน ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ.2529 และครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ.2531 แต่ทางรัฐบาลไทยก็ยังไม่สามารถดำเนินการให้ได้ ดังนั้นในการประชุมครั้งที่ 23 ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ 8-11 เมษายน พ.ศ.2534 ที่ประชุมของคณะกรรมการไซเตส ได้ลงมติในวันที่ 11 เมษายน พ.ศ.2534 ให้สมาชิกไซเตสยุติการค้าสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์กับประเทศไทย (Trade ban) และได้มีหนังสือลงวันที่ 18 เมษายน พ.ศ.2534 แจ้งให้สมาชิกจำนวน 110 ประเทศปฏิบัติตามทันที

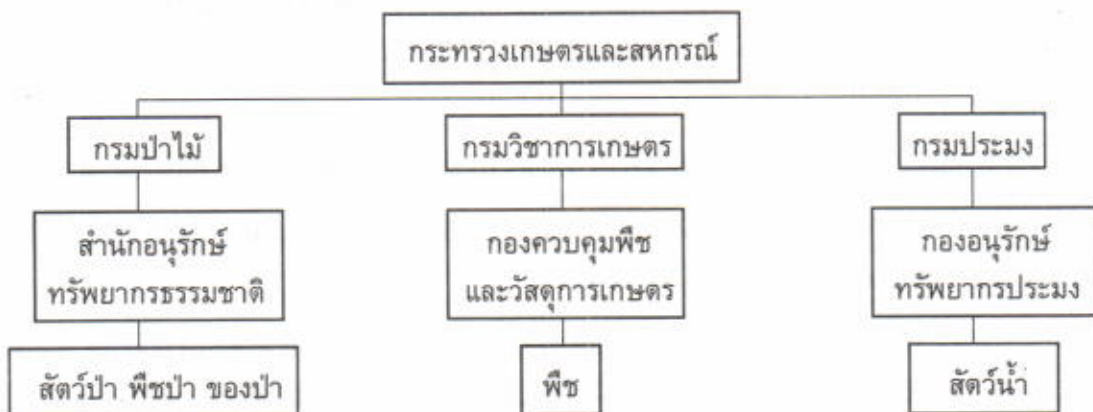
ไซเตสได้ให้เหตุผลในการห้ามทำการค้าสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์กับประเทศไทยดังนี้

1. ประเทศไทยเป็นแหล่งค้าสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมายมานานแล้ว เช่น ชะนี ลิง นก กู หนั่งจระเข้ ฯลฯ
2. ทางไซเตสได้เตือนให้รัฐบาลไทยออกกฎหมายคุ้มครองการค้าสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับของอนุสัญญาไซเตสแล้วหลายครั้ง แต่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง
3. ประเทศไทยเป็นทางผ่านของสินค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมายทั้งจากภายในประเทศและ ประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้การปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของไซเตสไม่ได้ผล
4. เลขาธิการไซเตสได้แจ้งให้ประเทศไทยหามาตรการแก้ไขปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์แล้วแต่ไม่ได้รับการตอบสนองเป็นที่น่าพึงพอใจ

5. เลขานุการไซเตสมองไม่เห็นทางเลือกอื่น ที่จะทำให้รัฐบาลไทยเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตามอนุสัญญาไซเตสได้ จึงจำเป็นต้องใช้มาตรการลงโทษโดยการประกาศให้สมาชิกกระับการค้าสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์กับประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยสูญเสียรายได้เป็นจำนวนหลายพันล้านบาท

ผลจากการถูกลงโทษดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องเร่งรีบแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับของอนุสัญญาไซเตส ประกอบกับพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานกว่า 30 ปี แล้วไม่สามารถทำให้การสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเป็นไปอย่างได้ผลและทันเหตุการณ์ จึงได้จัดให้มีการร่างพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ขึ้น โดยได้รับการตราเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2535 เป็นต้นมา ในพระราชบัญญัติฉบับนี้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำเข้า ส่งออก นำผ่านและนำเคลื่อนที่ ซึ่งสัตว์ป่าและด่านตรวจสัตว์ป่าซึ่งเป็นไปตามอนุสัญญาไซเตสรวมทั้งมีการออกระเบียบและกฎกระทรวงในการคุ้มครองสัตว์ป่าให้สอดคล้องด้วย พร้อมกันนี้รัฐบาลได้มอบให้กรมป่าไม้ชี้แจง ทำความเข้าใจไปยังสำนักงานเลขานุการไซเตสที่เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยชี้ให้เห็นถึงความพยายามและความตั้งใจจริงในการที่จะปฏิบัติตามอนุสัญญาไซเตสและสำนักงานเลขานุการไซเตสได้ประกาศยกเลิกการห้ามทำการค้าสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์กับประเทศไทยตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ.2535 เป็นต้นมา

ต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีคำสั่งที่ 339/2535 ลงวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2535 แต่งตั้งคณะกรรมการไซเตสประจำประเทศไทยขึ้น โดยมีหน้าที่ดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาไซเตสในประเทศไทย และได้จัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานไซเตสในประเทศไทยให้ส่วนราชการที่มีหน้าที่ โดยตรงอยู่แล้วและชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่ไซเตสควบคุมด้วย ดังแผนภูมิต่อไปนี้

จากการที่รัฐบาลให้ความสนใจและพยายามแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับไซเตส นับว่าเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง แต่การอนุรักษ์สัตว์ป่าในประเทศไทยจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้นก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนไทยทุก ๆ คน ช่วยกันดูแลและมีความตระหนักในคุณค่าสัตว์ป่าให้มากขึ้นด้วย

หนังสืออ้างอิง

ธีระพล อรุณะภักสิกรและคนอื่น ๆ (รวบรวม). 2537. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน

พีรศิษฐ์ สมแก้ว. "นำชะนีพันธุ์ไทยกลับสู่มาตุภูมิ. " เดลินิวส์. "วันอาทิตย์ที่ 10 กันยายน พ.ศ.2538.

หน้า 12

มานพ เล่าห์ประเสริฐ. "ไซเตส (CITES) กับประเทศไทย." ฝ่ายอนุสัญญานานาชาติ ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้. ม.ป.ป.

วีระ สุกุลทัต (บรรณาธิการ). ก่อนจะเหลือไว้เพียงตำนานของสัตว์ป่า. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. ม.ป.ป.

สมศักดิ์ รักไพบุลย์สมบัติ. 2534. ไซเตสกับการแบนกล้วยไม้เมืองไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

สุดารา สุธงษา (บรรณาธิการ). 2534. สัตว์ป่าเมืองไทยก่อนจะเหลือเพียงความทรงจำ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สารคดีฉบับพิเศษ 3